

כל האומר ראובן חטא – אינו אלא טועה

א.

”א”ר שמואל בר נחמני א”ר יונתן: כל האומר ראובן חטא – בגילוי עריות, ששכב עם פילגש אביו – בלהה, ”אינו אלא טועה, שנאמר ויהיו בני יעקב שנים עשר, מלמד שכולן שקולים כאחת”.

בסיום הפסוק בו מתואר מעשה ראובן ויהי בשכן ישראל בארץ ההיא וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו, וישמע ישראל, כותבת התורה ויהיו בני יעקב שנים עשר, ללמדנו שכל בני יעקב צדיקים ולהוציא מלבנו כל חשד על ראובן.

בהמשך דברי הגמרא מתברר שלדעה זו ראובן בלבד יצועי אביו, התערב בסידור חיי המשפחה שלו, בסוברו שלאחר מות רחל על יעקב לקבוע את מיטתו באהל לאה, ולא באהל בלהה, כפי שקבעה יעקב, ומפני חומרת המעשה מעלה עליו הכתוב כאילו שכב עם בלהה.

כותב הרב:

”הרשימות הקדושות שכל המאורעות שע”פ החכמה האלהית העליונה צריכים המה להכתב בתורה, איך הן ראויות לעשות עלינו, שקול הכל בפלס וקו משפט אלהי”.

התורה היא הוראה. באה היא להורותנו דרך חיים, מוסר ודעת ד’, לעשותנו טובים וצדיקים, קדושים והולכים בדרכי ד’. ”הוראה יצאה לישראל... תורה המורה את המציאות, המורה את החיים, המורה את הנשמה, המורה את הגויה, המורה את הפרט, המורה את הכלל, המורה את הדור, המורה את העולם, המורה דור דורים, המורה עולמי עולמים”.

הודפס

חלקה הגדול של התורה הוא החלק הסיפורי שבה, המספר על אירועים היסטוריים, כאלו ואחרים, מברית העולם, דרך מעשי אבותינו ועד לתיאור התגבשותה של האומה מגלותה במצרים ועד כניסתה לארץ. אולם התורה, כתורת ד', אינה באה למסור ולדווח את מאורעות ההיסטוריה, אשר ודאי רבו מספור, ולא ציינה התורה אלא מעט מזעיר מהם. אותם מאורעות שבחרה החכמה העליונה לרושם בתורה הם אלו הגנוזים בחובם אוצרות דעת ואמונה, קדושה ודביות אלוקית. אין הם סיפורי עובדות יבשות, בעלמא, אלא מאורעות שבהתבוננותנו בהם באמונה וביראת-שמים יחקקו בלבנו 'רשימות קדושות', אשר יעלו וירוממו אותנו לעומק הכרת האמת ויקשרו אותנו לתוכן האלוקי המוסרי האידיאלי, הצריך להיקבע בלבבנו.

כתובים הם 'כפלס וקו משפט אלהי', בחשבון עליון מחושב ומדויק כיצד יירשמו וייחרטו על לוח לבנו אותם אידיאלים ודרכי מוסר. יוצר האדם, לבדו, הוא היודע כיצד תתעלה נפש האדם במעלות האמונה ודעת ד', ואלו מאורעות, איזה סגנון ואלו מילים ותיבות, יועילו לזעזע את הכרתו ורצונו להעלותם כלפי מעלה.

"וכאשר אותו המובן של הסיפור" — של תיאור המאורע, "היסוד הפנימי שבו" — המסר, מוסר ההשכל שבו, "שהוא צריך לרשום בנפשו" — להתקבל בה כתוכן תרבותי רוחני אשר יעשנו טובים כפי חפץ ד', "אם יתואר כפי פשוטו" — כדיווח יבש ופרטני של המאורע שקרה, "לא נוכל מרחוק לפעמים להבין את עיקר ערכו" — שהרי רחוקים אנו מחיי האבות, לא מרחק של זמן בלבד, אלא מרחק של מדריגה והבנה, ואיננו יכולים לתאר לעצמנו את מלוא משמעות מעשי האבות ועומק כוונתם. על-כן, תיאור פשוטני, חיצוני, של ראובן המבלבל את יצועי אביו, אין בכוחו להחריד ולזעזע אותנו, כי איננו מבינים את חומרת הדבר, את חומרת התיימרותו של ראובן להתערב בסדרי ביתו של יעקב, אשר ממנה תוצאות לסדרי בניין האומה לדורותיה.

ומפני כן, "אז נשקל בשקל הקודש, ע"פ אל דיעות" — היודע את מדרגתו והבנתו, "באיזה לבוש יתלבש הסיפור" — באיזה סגנון ובאלו מילים ואותיות, "באופן שכאשר יגיע אלינו, יהיה ערכו ממש אותו הערך

הראוי שיעשה רישומו עלינו". לכן, אף-על-פי שלא שכב ראובן עם בלהה, ולא בזה היה חטאו, כתבה החכמה האלוקית – "וילך ראובן וישכב את בלהה", בהכרתה שבסגנון זה, המחריד והמזעזע, יחדור לקרבנו מלוא הרושם העמוק של פגיעתו ההרסנית של ראובן, ולא יצטייר בנו הדבר כמאורע יבש חסר כל משקל ומשמעות. "ובזה המהלך" – של הלבשת המאורעות בסגנון מסויים על-פי כוונת נותן התורה בזה העניין, "תתאחד תורה שבע"פ עם תורה שבכתב", כי מתגלה אז ומתברר שרק על-ידי תורה שבעל-פה נפקחות עינינו להבנת עומק דברי הכתוב.

"שאם במהלך הזמנים" – אחרי דורות בהם נלמד והוכן מעשה ראובן כפשוטו, כלכד, "ימצא שאותו הרושם שהמעטפה של הענין פועל עלינו" – בסגנון בו ניסחה התורה את המעשה, "כבר יצא מגדרו מצדנו" – ומילא את תפקידו וייעודו, להרשים בנו את חומרת המעשה, "והדבר פועל עלינו שלא כפי המובן הראוי, ע"כ תגלה אז לנו האורה של תורה שבע"פ, ע"פ רשומי הדרשות, להוביל את רעיונינו אל עצם המאורע כמו שהוא".

אחרי שהרושם הנדרש פעל את פעולתו במהלך הדורות אין עוד להסתפק בסגנון בו הוא נכתב, אדרבה, עלול הוא לקלקל, בבחינת 'כל המוסיף גורע'. אחר שנרשמה בנפשנו נוראות התערבותו של ראובן בחיי המשפחה של יעקב, אזי הציור שציירה התורה את מעשהו כמעשה גס ובהמי עלול להיהפך לכתם שאין בו צורך, לפעול 'עלינו' שלא כפי המובן הראוי. משנקבע בנו הערך המזעזע מורה לנו תורה שבעל-פה שלשון התורה שבכתב "וישכב" אינה אלא מעטפה, ויכולים אנו לנקות כבר את דמותו של ראובן מהמעשה השפל מבלי לאבד את עומק הזעזוע שבכלכול יצועי אביו.

יש פה, אפוא, מהפיכה עצומה בכל ההבנה. מעתה, לא מעשה המשכב תופס את המשקל היותר גדול אלא התערבותו בכלכול יצועי אביו היא שמובנת בכל עומק נוראותה. כדי להגיע למהפיכה זו, להיות מוכשרים להבין את הדבר העיקרי שהוא הנורא מכל, היה צורך בהכשר של כל הדורות עד רבי שמואל בר נחמני. בדקדוק עליון מכוון מאוד, לזמן ולשעה, הקולע לעומק נפשנו, קם אותו חכם מחכמי תורה שבעל-פה והסיר את

הלוט מעל לשון התורה, 'להוביל את רעיונינו אל עצם המאורע כמו שהוא', באמונה שלימה שאם מכנה התורה את המעשה כמשכב הרי ודאי חמור הוא ונורא מאוד. משלימה בזה תורה שבעל-פה, בדיוק מכוון מאוד, את הכוונה האלוקית לרושם שצריכים ^{הדברים} לפעול עלינו.

"שאו, בקבצנו יחד" — בדעתנו ובהבנתנו, "את הרושם הפשטי הנראה מדברי תורה בחיצוניותם" — שגם אחרי הדרשה נשאר על עומדו, "ואת הרושם החיפושי הבא מעומק הדרשה" — המתעמקת להבין למה כתבה התורה "ויהיו בני יעקב שנים עשר", וחודרת למסתור ולחבוי בלשון ובסגנון, "שכל אחד מאלה יש לו נטיות מיוחדות לפעול על הנפש, המוכן הפשטי מצד פשטותו והרגלנו בו מנעורים" — כפי שנפגשים הילדים, בתחילת לימודם, עם דברי התורה, "והרושם המדרשי מצד חידושו ורוממות מחקרו" — העמוק והמפתיע, "בהתחברם יחד ישמר הרושם הנרצה כפי המחוגה האלהית הראויה לדרכי תורת חיים על ישראל".

הבניין השלם של הכוונה האלוקית בהשפעתה של התורה, דורש את מבנה הפשט והדרש כפי שהוא. 'המחוגה האלהית' מתוה בדיוק את המשפטים, התיבות והאותיות של הפשט, ואת עומק הדרש ואת עת היגלותו. שניהם מכוונים, במשקל מדויק, לרשום בנפשנו את המוסר והקדושה שצריכים להירשם בה. בזה האופן מורה לנו התורה ידיעה חיה. לא ידיעה יבישה, עובדתית, סיפורית, בעלמא, אלא ידיעה המחיה את בעליה ובונה את שלימות אישיותו.

בבניין שלם זה של תורה שבכתב עם תורה שבעל-פה, של הפשט והדרש, מתקבלת תמונה בעלת עומק, פרספקטיבה, עם מסר שלם הן מבחינת הכרת האמת והן מבחינת ההתעוררות הרגשית והנפשית שלנו. התמונה היא העובדה עצמה, המאורע שאירע — התערבותו של ראובן בחיי אביו, וסגנון הפשט — "וישכב" — מציירים את עומק חומרת הדבר ונוראותו כפי שצריך להיתפס בקרבנו בכל עומק זעזועו. הפשט הכתוב בתורה שבכתב הוא, אפוא, הציור העמוק של הנדרש בתורה שבעל-פה.

בכל הדורות לא העלה איש על דעתו שראובן, משבטי יה, נתעסק במעשה נבלה גם ושפל כזה מפני תאוותו הבהמית, חלילה, אלא, שנקט בדרך זו כדי להכריח את אביו לקבוע מיטתו באהל לאה, מפני שקינא לכבודה, וחטאו הוא במעשה הנורא של גילוי כנף אביו. אולם אחרי שהוכשרו הדורות להבין את עצם ההתערבות בשיקולי בניין המשפחה לדורות של יעקב כדבר היותר מזעזע, האיר ד' את עיני רבי שמואל בר נחמני למצוא בקיפולי סגנון לשון הכתוב את ההבנה שלא עשה ראובן מעשה בהמי וגם אלא מעשה אחר השווה לו בחומרתו. לכל חידוש תורני יש זמן מדויק מתי צריך הוא להיגלות ולהאיר עינינו. "הכל בחזקת סומין" – אומרים חז"ל – "עד שהקב"ה מאיר את עיניהם". מעת שדרש רבי שמואל בר נחמני דרשתו משתנית ההבנה לגמרי. מעתה מתברר שהדבר הרוחני, הרעיוני, שעמד ביסוד רצונו של ראובן להתערב בבניינו של יעקב הוא היותר נורא ומזעזע, היותר מזיק ומפסיד, ומפני חומרתו ציירה אותו התורה בציור של מעשה גס.

לא לכל דבר בתורה, לא לכל פסוק ומאורע, מותר להתייחס בצורה כזו, כמובן. הרשב"א מונה ארבעה מקרים בהם אפשר להוציא דברי תורה מפשרות. אמנם, כאן, בסוגיא זו, נאמרת הדרשה מפי אמורא, מכוח תורה שבעל-פה, מכוח דבר ד' המתגלה דרכו, ומראש כך סודרה התורה שדרשות חז"ל מגלות את עומק תורה שבכתב. "הידיעה העליונה" – כותב הרב – "הסוקרת כל המעשים מראש ועד סוף, היא סובבת את כל התורה כולה, היא אמתת קבלת עול מלכות שמים, שהוכנו מראש כל הסיבות שיסבבו ההבנות וההרגשות לבא לידי החלטות בכל דור ודור כראוי וכנכון" – על-ידי דרשותיהם של חכמים בכל חלק מחלקי התורה, בפשט ובדרש, ברמז ובסוד. כוחה של התורה מתגלה בשלימותו, כמובן, במצבה השלם של האומה בארץ חייה. "ע"כ אי-אפשר לאמתתה של תורה להתגלות כ"א בהיות עם ד' כולו בארצו, מבונה בכל תיקוניו הרוחניים והחומריים גם יחד, שאז תשוב תורה שבע"פ לאיתנה, לפי הכרת ב"ד הגדול, היושב במקום אשר יבחר ד', על כל דבר אשר יפלא למשפט, ואז אנו בטוחים

שכל תולדה חדשה תהיה מוכתרת בכל עז ובכל קודש, כי קודש ישראל לד'. ואם תפול שאלה על איזה משפט שבתורה – אפילו בדברי הלכה הנדרשים מהכתובים, "שלפי מושגי המוסר יהיה נראה שצריך להיות מובן באופן אחר, אז אם באמת ע"פ ב"ד הגדול יוחלט שזה המשפט לא נאמר כ"א באותם התנאים שכבר אינם, ודאי ימצא ע"ז מקור בתורה, והסכמת המאורעאות עם כח ב"ד ודרישת המקרא יחד אינם דברים שמזדמנים במקרה, כ"א הם אותיות מחכימות מאורה של תורה ואמתת תורה שבע"פ, שאנו חייבים לשמוע לשופט אשר יהיה בימים ההם". בכל דור ודור התורה מתגלה לפי מה שכלול וגנוז בה, בהתאמה לעניינינו ולערכו של אותו הדור.

שאלה: כיון שראובן לא שכב עם בלהה, אם-כן "וישכב" דבר שקר הוא.

תשובה: לא. דבר משל הוא. יש פעמים שהתורה משתמשת במשלים. גם הפסוק "עין תחת עין" אינו כפשוטו, שהרי העונש ממון הוא, אולם כתבה התורה העונש בסגנון זה כדי להורות את חומרת המעשה.

מעבר לכך, עצם השאלה בטעות יסודה. התורה קדמה לעולם, ולכן המציאות המעשית, הטבעית וההיסטורית, טפילה היא לתורה. הסתכל הקב"ה בתורה, במסר החינוכי שבה, ועל פיה ברא את העולם. אנחנו מסתכלים על המציאות מכוח התורה, ולא על התורה מכוח המציאות. מפני כן אין לשאול הכיצד זה כתוב דבר שקר בתורה, חלילה. לא כן הוא. כל הכתוב בתורה הוא אמת נצחית הקודמת לכל המציאות המעשית. השאלה היא הפוכה לגמרי, דהיינו: מפני מה, כשסידר הקב"ה את המציאות כולה על-פי הנאמר בתורה, לא סידר בפועל אף פרט זה של "וילך ראובן וישכב את בלהה"? והתשובה היא, שנכתבו הדברים כמשל מפני הצורך החינוכי האלוקי שבהם.

"פעולת האבות, הגדולה מאד על ישראל, היא כוללת ג"כ שכל פרטי סדרי חייהם פעלו את פעולתם על האומה בהווה ובעתיד, וק"ו בעבר".

קרובים אנו קירבה ישירה אל האבות. "היחס של ישראל אל האבות, אברהם יצחק ויעקב" – כותב הרב חרל"פ – "אינו כיחס של נינים ונכדים, אלא כיחס הבן אל אביו... כי האבהות של האבות חדורה בתוך כל אחד ואחד מישראל בכל הדורות כלם, וכאילו כלם נולדו מהם ממש... זאת היא סגולתם הנפלאה של ישראל, שהתייחסותם אל האבות היא כאילו לא היה שום אמצעי בין כל אחד ואחד מהם לבין אברהם יצחק ויעקב". האבות, כאב הישיר של כל הדורות, הם הדיוקן הפנימי של מהותנו העצמית. על-כן, לימוד המסופר אודותם בתורה אינו עיסוק בחיבור עתיק יומין, כחיטוט בנבכי ההיסטוריה הרחוקה, אלא לימוד עצמנו, הבנת הגנוז בתוכנו. נשמתנו חצובה ממחצב נשמתם של האבות, אותה סגולה אלוקית שהאירה בקרבן, מאירה אף בנו. "מעשה אבות סימן לבנים", אותה רוממות רוח אידיאלית, אמונה ודביקות אלוקית, שגילו האבות בפועל, בדרכי חייהם ובכל מפעלם, היא שגנוזה בנו בכוח ומצפה להופעתה, להגשמתה בחיים. הם, באישיותם הרוחנית היחידית, היוו את הצורה המקדימה המראה את התמונה הנפשית של העם לדורותיו. התרחקות הדורות, התפרטותם והסתעפותם, אינה משנה מאומה מהטבע הנפשי, מהאמת האלוקית החקוקה בנו. לימוד פרשיות האבות מתוך עיון בדברי חז"ל ובדברי המפרשים, ראשונים ואחרונים, הוא הלימוד היותר אקטואלי לגבינו, כי הוא המלמד אותנו מה אנו ומה חיינו, למה צריכים אנו להתעלות ועל אלו חולשות עלינו להתגבר. ככל שנעמיק בלימוד זה כן נתיישר ביהדותנו וכן נהיה יותר ישראליים, יותר מקוריים ובריאים בנאמנותנו לעצמיותנו.

יש הבאים לעסוק בסיפורי התורה בגישה מרוחקת, מנוכרת וזרה, המביטה על הדברים כאירועים רחוקים ומיושנים שפג עניינם וטעמם בעולם המודרני, המשוכלל והמפותח. כדי לקרב דברים מרוחקים כל-כך להבנת התלמידים נאלצים הם להשתמש באמצעים שונים ומשונים, באביזרים ויזואליים, בטיולים ובהמחשות. ובאמת, טעות בידם. לא ההבנה המדוקדקת בסגנון חייהם של האבות, בפרטי לבושם ומגוריהם, היא שתקרב את הנוער לדברי התורה. אין כאן כלל ריחוק חיצוני של ניכור

וזרות. אלא ההיפך, בלבו של כל נער יש צמאון פנימי וכמיהה רבה להבנת תוכן חייהם המאיר של אבות האומה, להבנת מהות נשמתם הגנוזה אף בנו, כענפי נשמותיהם. רק הלימוד החי העוסק בעצם התכנים והוראתם אלינו הוא אשר יקרב וידבק את האומה כולה באהבה גדולה, טבעית ובריאה, אל חיי האבות וההליכה בדרכיהם.

“הרוח השורר בבית יעקב, שעל שמו נקראנו כולנו” – רוח האמונה והקדושה, רוח המוסר והטוב, “הוא מתהלך גם עתה בקרבנו, וכל האור שבתוכו הוא מאיר בלבבנו עדי עד”. ירושה הוא לנו מאבותינו, ירושה שעלינו לטפחה ולשכללה. “ואם עבר על הבית איזה רושם ערפלי, הנהו עושה גם עלינו את רישומו, ואנו סובלים ומתעודדים להאירו, כי ד’ הנטויה על עמו ונחלתו”.

אור החיים הישראליים, אור נשמת האומה וסגולתה האלוקית, הוא שלם ומאיר, טוב ישר וקדוש. אמנם לעיתים ‘רושם ערפלי’ מחשיך את הופעתו המליאה במציאות. המציאות, הלוא רחוקה עדיין מאוד משלמותה, מליאה בזוהמה כתוצאה מחטא אדם הראשון, מנפילתה ממצבה האידיאלי, וכתוצאה מקלקולי הדורות שמאז. סגולת ישראל שלימה היא אך העולם, בו צריכה היא להופיע ולפעול, שקוע ברע ובטומאה, בזוהמה ובקלקולים, ואינו מאפשר את הופעתה השלימה.

לא לחינם מספרת התורה ומתארת את ה’רושם הערפלי’, את ההחשכה והחטא שעברו על בית יעקב. לא כדי לתאר את עצם הכשלון, אלא מפני שאותו החטא ‘עושה גם עלינו את רישומו’. התורה, כהוראת דרך, באה להורות לנו, בכל סיפור, בכל מאורע ותיאור, דרך של עבודה והתרוממות. מציגה היא את האידיאל והקדושה להורותנו מגמה וייעוד, ומציגה את החטא כדי ללמדנו מהו המעצור החוצץ בפני האורה העליונה מלהופיע ומלהתקבל במציאות. כשם שאורם של האבות פועל עלינו כן חולשותיהם משפיעות עלינו, ומתוך אנו מכירים את מקומות הסכנה והזהירות, הצריכים חיזוק ותיקון.

כשמציינת התורה איזה 'רושם ערפלי', הדבר 'עושה גם עלינו את רישומו ואנו סובלים'. בבריאות יהדותית נפשית ורוחנית חשים את יסוריה של סגולת ישראל הנחנקת מחוסר יכולתה להופיע את מלוא אורה. כשהתורה נתפסת כתורת חיים – כל חטא וכשלון מורגשים כסבל ממשי ואמיתי.

בספר "יסוד ושורש העבודה", המדריך למידות חסידות מופלגות מתוך גדלות של תורה וקדושה, כתוב: "וכשיקרא בתורה או בנביאים וכתובים מעניני ניסים ואותות ומופתים של בוראנו ית"ש שעשה לישראל עם קדוש, יתן בלבו ובמחשבתו הודאה עצומה בשמחה עצומה לבוראנו ית"ש על זה, ויחשוב ג"כ במחשבתו בשמחה עצומה: גבורות ד'! גבורות ד' בזה האות והמופת", וכשיקרא בענייני צרות שבאו לעם ישראל – "ראוי לאדם להצטער על זה מאוד על עם קדוש בניו של מקום ברוך הוא וברוך שמו, שהיו שרוים אז (– בזמן מרדכי ואסתר) בצער ובפחד גדול כזה".

אנשים הרחוקים מחיוניות יהדותית בריאה, מהרגשה פנימית עמוקה של "הם חיינו ואורך ימינו", אינם יכולים להבין הדרכות כאלו ושמים אותן ללעג ולקלס בפיהם ובלשונם. לעומתם, הניגש לתורה באמונה שלימה, בתמימות טבעית וטהורה של יראת-שמים ואהבת ד', חש את התורה כתורת חיים, חי את המאורעות המסופרים בה ומרגיש בקרבו את חיי האבות. הדברים אינם זרים ומנוכרים לו אלא הוית חיי ממש. בכל מאפל וכשלון מרגיש הוא את מיעוט הופעת האור והטוב האצור בנשמתם של ישראל, את תיקון העולם המעוכב מלצאת אל הפועל השלם, ולכן הוא בוכה. לא בכי חיצוני, כי כן נאמר לו שצריך לעשות, אלא בכי שמעמקי הרגשותיו החיוניות. כל דבר ומאורע אינו סיפור שקרה לפני אלפי שנים, אלא מאורע 'העושה גם עלינו את רישומו', משום שאותה האפלה קיימת ומשפעת בעולם, עדיין לא תוקנה המציאות ועומדת בחסרונה. אנו 'סובלים' ממחשך זה, הטוב שבקרבתנו מתייסר מעיכוב הארתו, ומכוח הסבל אנו 'מתעודדים להאירו'. הרגשת הסבל דוקרת ומכאבת ומעוררת רצונות אדירים לתיקון ולהארה, להעברת המחשכים והחולשות מחיינו. לא מכוחנו הפרטי באים אנו להאיר ולתקן, שהרי איננו גדולים מאבותינו, אלא מכוח 'יד ד' הנטויה על עמו ונחלתו'. האבות, עם כל גדולתם, יחידים היו, אך אנו באים מכוח

האומה שקיבלה תורה, מכוח עבודת התורה והמצוות של כל הדורות. ההיסטוריה הישראלית כולה סביב נקודת התיקון השלם סובבת. האבות ומפעלם המיוחד, יציאת מצרים ומתן תורה, השראת שכינה ונחלתנו את הארץ, בניין בית המקדש, הגלויות והגאולה, עם עבודת הקדושה ומסירות הנפש של כל הדורות, הם מסכת ענקית של ^{עבודת} רוחנית הבאה להעביר את רוח הטומאה מן הארץ, לרומם את המציאות מעל החולשות והמחשכים, עד שכל 'רושם ערפלי' לא יאפיל עוד את הארת הסגולה הישראלית, ומכוח ההארה השלימה ינצחו הטוב והאור ויתקדש שמו בעולם.

הכשלונות המסופרים בתורה, לא להפיל את רוחנו נכתבו, אלא להיפך, לעודדנו לתשוקת קודש אדירה, למשאת נפש גדולה החפיצה לפעול עם אל כדי להעביר ^{החולשות} מן העולם.

"רוחו הגדול והתמים של אבן ישראל, יעקב אבינו, כפי אותה המדה אשר מלא את הבית, אנו מלאים גם אנו מהודו, ואם איזה רוח עבר, וע"י איזה סכסוך פנימי נתכוון מעט אורו של ישראל מהופיע בכל עזו בבית פנימה, הנה ליקוי אור זה מגיע לנו ממרחקים בתור פגימה גדולה ורבתי ערך". אותו חסרון אצל האבות, שורשי האומה, שאינו אלא 'ליקוי אור' קטן, מפני שנרחש בגדולי עולם, באנשים קדושים וטהורים שמגמת חייהם היתה הדביקות האלוקית ועשיית רצונו, בהגיע אלינו, הרחוקים כל-כך ממדריגתם הרוחנית והמוסרית, עלול הוא להתקבל כ'פגימה גדולה ורבתי ערך', אשר לה השלכות עצומות על כל חיינו.

"ע"כ, במחוגה אלהית נשערה" – נמדדה במדויק – "אותה ההשתנות של הופעת כחו של יעקב אבינו במלא עזו במשטר הבית ע"י הפגעתו של ראובן, ע"פ פעולתה בחלישות החיל של קדושת אמת המגיע לנו מזה, דוקא כאילו שכב עם בלהה", ודוקא סגנון זה הוא שיזעזע את כל רעיוננו וימלאנו מרץ וכוחות לעסוק בעמלה של תורה ובתיקון הדעות והמידות כדי לשנות ולהעלות את המציאות. כך גלוי וידוע ליוצר נפש האדם.

"אמנם בחפצינו לתאר את ערכו של ראובן ע"פ זאת המדה" – שזעזעה אותנו כל-כך מפשט הפסוק, "עלינו לשוב לאחור ע"פ אור הדרש שבתורה שבע"פ, שהשאירה לנו תורה ברישומיה הנאמנים" – הרמוזים בין קפלי הכתוב, "עד שכל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, ודוקא ע"י עומק הדרש אנו באים להמטרה של הצגת הענין במעטפה זאת למען התוכן הפנימי הנוגע לנו, שמעלה עליו הכתוב כאילו כך היה".

באופן זה מנוקה ראובן מהכתם הגס ומתכרר לכל שלא מעשה בהמי יצא תחת ידו, ועם זה מעטפת הסגנון שבה בחרה התורה מכררת את עומק ההחשבה שנגרמה על-ידי מעשהו ואת גודל החיוב המוטל עלינו לתקנו ולהאירו.

ב.

"תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר: מוצל אותו צדיק מאותו עון ולא בא מעשה זה לידו, אפשר עתיד זרעו לעמוד על הר עיבל ולומר 'ארור שוכב עם אשת אביו', ויבא חטא זה לידו?".

"החטאים שהם [עבירות על] יסודות המוסר, הנעוצים יפה בטבע הקדושה הפנימית של הנשמה הישראלית, הנם מורשה לקהלת יעקב, לתעבם מצד טבע הקדושה של המוסר המורשי של קדושת ירושת אבות".

"יסודות המוסר" יצוקים בטבע הנשמתי של חיינו. מלוא שלימותם הופיעה, בצורה בולטת ורשומה, בחיי האבות, ובנו מהווים הם את היסוד התשתיתי הפנימי של מהות חיינו. מכוחם חשים אנו תיעוב, ניגוד מוסרי פנימי, לכל החטאים הפוגעים בעדינות המוסרית ובאצילותה. זה אופיה של אומה זו. זו הפסיכולוגיה הלאומית שלנו, כבני אברהם יצחק ויעקב. בנוסף לטבע הישראלי הפנימי, המתוקן בקדושתו ובנטייתו המוסרית לטוב ולצדק, ומרוחק מכל תיעוב וקלקול מוסרי, עוד קיבלנו את התורה, את דבר ד' המצונוני על דבר המעשה הטוב ומרחיקנו מכל רע.